

United Nations in Focus

Št. 3

23. december 2009

Pregled dogodkov v letu 2009

Združeni narodi so se soočili s številnimi težavnimi globalnimi izzivi



Generalni sekretar ZN Ban Ki-moon 18. decembra, zadnji dan konference ZN o podnebnih spremembah, nagovori navzoče na konferenci.

V letu **2009** se je svet v polni meri soočil s posledicami najhujše svetovne gospodarske krize od velike depresije. Leto se je pričelo z izbruhom nove gripe, ki je hitro dobila razsežnosti pandemije, hkrati pa je svet šokirala kriza v Gazi, ki je pomenila korak nazaj pri doseganju trajnega miru na Bližnjem vzhodu. To leto smo bili tudi priča najbolj očitnim dokazom, da podnebne spremembe spreminjajo usodo našega planeta.

Konec leta 2009 oziroma pred par dnevi se je zaključila mučna konferenca o podnebnih spremembah v Kopenhagenu, ki je prinesla osnutek nastajajočega svetovnega dogovora. Kopenhagenski dogovor je prekinil zastoj, ki je bil prisoten zadnja leta podnebnih pogajanj. Generalni sekretar ZN Ban Ki-moon ga je ocenil z naslednjimi besedami: "Dogovor predstavlja pomemben korak naprej v pogajanjih za oblikovanje pravega svetovnega sporazuma, ki bo določil zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov, pomoč najbolj ranljivim skupinam pri prilagajanju podnebnim spremembam in pomagal pri vzpostavitvi novega obdobja trajnostne rasti.

Srečanja se je udeležilo okoli 120 voditeljev

držav in vlad, ki so se strinjali, da bodo projekti za prilagajanje podnebnim spremembam, preprečevanje krčenja gozdov in degradacijo okolja potrebovali odločno financiranje. Za takojšnje ukrepe bo zagotovljenih trideset milijard ameriških dolarjev v naslednjih treh letih in do leta 2020 sto milijard dolarjev na leto. Financiranje se bo izvajalo preko novoustanovljenega kopenhagenskega zelenega podnebnega sklada. Veliko držav v razvoju, med njimi Brazilija, Kitajska, Indija in Južna Afrika, je sprejelo novo podnebno strategijo s predvidenimi zmanjševanji izpustov, končni dogovor pa bo zagotovil preverjanje izpolnjevanja teh obljub. Med drugim so se države prvič do sedaj strinjale, da je potrebno omejiti globalno segrevanje pod 2°C.

Čeprav to zgodovinsko srečanje ni prineslo zavezujoče mednarodne konvencije, se je odzvalo na izzive, ki jih je postavil generalni sekretar ZN na podnebnem vrhu v New Yorku septembra letos. Srečanje tako postavlja temelje za nadaljnja pogajanja v Mehiki leta 2010 v smeri zavezujočega mednarodnega dogovora.

Pomoč revnim in gospodarsko okrevanje

Leto se je pričelo s pogubnimi posledicami gospodarske krize, ki so se stopnjevale in povzročale nestabilnosti v finančnih sektorjih, še posebej v razvitem svetu. Če primerjamo borzni zlom leta 1929, po katerem so se države zatekle k politikam osiromašenja sosedov, s sedanjo finančno krizo, lahko rečemo, da se je tokrat mednarodna skupnost hitro odzvala in z ravno sodelovanjem brez primere:

- Generalni sekretar ZN je bil med prvimi, ki je za zaprtimi vrati zagovarjal odločne korake za oživitev gospodarske rasti in preprečitev globlje gospodarske škode ter osiromašenja. Na srečanju G-20, aprila v Londonu, so se države sporazumele za stimulacijski paket v velikosti 1,1 bilijona ameriških dolarjev kot hiter odgovor na krizo.
- Pod pritiskom krize so se le začele izvajati reforme, ki so jih pred tem zagovarjali Združeni narodi. Razvijajoča se gospodarstva so dobila občutno več glasovalnih pravic znotraj t.i. brettonwoodskih

institucij. Dodelitev novih 250 milijard ameriških dolarjev v okviru 'posebnih pravic črpanja' je pomenilo prvi korak k bolj stabilnemu svetovnemu finančnemu sistemu, ki se ne zanaša zgolj na eno samo državno valuto pri poravnavanju dolgov in krepitvi denarnih rezerv.

- Strah pred zmanjšanjem **uradne razvojne pomoči** se ni udejanjil. Čeprav se niso izpolnili dogovori iz srečanja G-8 leta 2005 v škotskem Gleneaglesu, je razvojna pomoč v letu 2008 dosegla rekordne številke. Generalni sekretar je odločno izjavil, da je med krizo potrebno zaščititi prav revne. Krepi se tudi prepričanje, da bi padanje razvojne pomoči ogrozilo doseganje milenijskih razvojnih ciljev. Ocenjuje se, da bo razvojna pomoč naraščala tudi v letih 2009 in 2010.
- Generalni sekretar Ban je ustanovil nov sistem obveščanja, ki opozarja na vplive gospodarske krize na revne (**Global Impact and Vulnerability Alert System**), saj podaja aktualne podatke o tem, kako kriza vpliva na najbolj ranljive skupine. Dodatno je tudi sklical srečanje za september 2010, na katerem se bo ovrednotilo doseganje uspehe in neuspehe pri doseganju milenijskih razvojnih ciljev.

Ponovno se je začela povečevati stopnja podhranjenosti, kar je precej boleča posledica padanja kupne moči v času gospodarske krize. Po letih ustaljenega padanja se je število lačnih v svetu povečalo tako v letu 2008 kot v letu 2009 in že presegljo milijardo ljudi. Generalni sekretar je v letu 2008 oblikoval **delovno skupino za boj proti lakoti**, pri čemer se je njegov ukrep glede na razvoj dogodkov izkazal kot daljnoviden in koristen.

Delovna skupina na visoki ravni sodeluje z vladami, podjetji in civilno družbo v revnih državah, kjer primanjkuje hrane. Njen cilj je, da bi okrepila kmetijski sektor. V pomoč so jim raznovrstna sredstva, s katerimi razpolagajo agencije ZN. Podpirajo majhne kmete, ki jih generalni sekretar razume kot "srce in duša prehranske varnosti ter zmanjševanja revščine". Delovna skupina se tesno povezuje z državami donatorkami, s katerimi je dosegla dogovor, da se bo v letu 2009 vsota razvojne pomoči namenjene kmetijstvu podvojila.

Medtem ko smo se soočali s hitrim širjenjem virusa gripe H1N1, se je svet oddahnil groženj virusa ptičje gripe (H5N1), kar je bil rezultat trdega dela v preteklosti. V državah po svetu so se pod vodstvom organa, ki v sistemu ZN koordinira ukrepe proti primerom gripe (**UN System Influenza Coordinator**), uvajali protokoli

in ukrepi za obvladovanje krize. Odločno ukrepanje Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) pa je pripomoglo k temu, da se je pomirila svetovna javnost.

Generalni sekretar in generalna direktorica WHO sta ob tem objavila poziva, ki nagovarjata h globalni solidarnosti glede na to, da se soočamo s pandemijo. Pri farmacevtskih podjetjih sta izpogajala, da so le-ta donirala 10 odstotkov svoje proizvodnje cepiva za H1N1 90-im državam, ki so prepoznane kot najbolj ranljive za pandemsko gripo. Ti odmerki bodo sicer zadostovali le za dva odstotka prebivalstva teh držav, vendar strokovnjaki menijo, da bo to dovolj za cepljenje vsaj ključnih skupin, kot so nosečnice in zdravstveno osebje.

Povečanje varnosti žensk

Glede na to, da se je generalni sekretar Ban še posebej zavzel za **odpravo nasilja nad ženskami** in dekleti, so ZN tako v letu 2009 okrepili svoje delovanje na tem področju. V ta namen je generalni sekretar pričel s kampanjo Združimo se in odpravimo nasilje nad ženskami (*UNITE to End Violence against Women*), novembra pa ustanovil mrežo moških voditeljev, ki predstavlja del rešitve problema nasilja nad ženskami, saj spodbuja moške in dečke po svetu, da se uprejo nasilju. Njegov obisk bolnišnice za žrtve spolnega nasilja v **Demokratski republiki Kongo**, ki jo upravlja afriška dobrodelna organizacija HEAL, je opozoril na rabo posilstev kot taktičnega orožja vojne. Septembra je Varnostni svet sprejel prelomno resolucijo 1888 o ženskah, miru in varnosti, ki zahteva, da vse stranke, vpletene v oborožene spopade, nemudoma ukrepajo in zaščitijo vse civiliste, vključno z ženskami in otroki, pred vsemi oblikami spolnega nasilja. Na priporočilo generalnega sekretarja je Varnostni svet pozval k imenovanju posebnega predstavnika, ki bo preiskoval zločine **spolnega nasilja v času spopadov**. Nov oddelek bo ustanovljen leta 2010.



Pripadnice mirovne operacije MINUSTAH na slavnostni proslavi posvečeni njihovemu služenju na Haitiju, 10. junij.

Novost na področju ženskih vprašanj

Konec leta 2009 je Generalna skupščina naredila velik korak pri reševanju razdrobljenosti delovanja ZN na področju ženskih vprašanj, saj so se države članice strinjale glede spremembe delovanja sistema ZN na tem področju. Rezultat tega je združitev štirih teles ZN, in sicer Urada posebne svetovalke za vprašanja spola in napredek žensk (OSAGI), Oddelka za napredek žensk pri Oddelku ZN za ekonomske in socialne zadeve (DAW/DESA), Razvojnega sklada ZN za ženske (UNIFEM) in Mednarodnega raziskovalnega in izobraževalnega inštituta ZN za napredek žensk (INSTRAW).

Trenutno se izvajajo temeljite priprave za oblikovanje predloga močnega telesa, ki bi se lahko primerjal z drugimi velikimi skladi in programi ZN ter bil sposoben reševati ženska vprašanja preko učinkovitih programov. V prihajajočem letu se pričakuje, da bo generalni sekretar Ban imenoval generalnega podsekretarja, ki bo vodil to novo telo in delovanje ZN na tem področju.

Mir in varnost

Mirovne operacije ZN so v letu 2009 zabeležile rekordno število pripadnikov mirovnih sil na terenu, in sicer 115.000 v 17-ih mirovnih operacijah. Oddelki za mirovne operacije in podporo na terenu so se kljub obilici dela in izzivov lotili važnega dialoga s svojimi partnerji pri mirovnih operacijah, ki so Varnostni svet, države, ki prispevajo sile in finančna sredstva, in Sekretariat ZN. Razpravljajo o tem, kako naj izgleda nova generacija mirovnih misij, slednje pa poimenovali projekt 'Novo obzorje' (**New Horizon**).

Na terenu se mirovne sile soočajo z velikimi izzivi v vzhodnem delu Demokratične republike Kongo. Vladne oborožene sile sicer uživajo pomoč mirovne misije, saj ji tako narekuje njen mandat, a so vpletene v številne napade na civilno prebivalstvo. Da bi zaščitili civiliste, je mirovna misija dobila ukaz, da utrdi in podpre vladno vojsko, znano pod kratico FARDC. Bolj pozitivne novice prihajajo iz **Haitija**, kjer je do določene mere uspelo 'zaščititi civiliste'. Zasluga gre mirovnim silam MINUSTAH, ki so se lotile mestnih tolpa. V nadaljevanju je generalni sekretar za posebnega odposlanca ZN za stabilizacijo Haitija imenoval nekdanjega ameriškega predsednika Billa Clintona, ki se bo lotil naslednjih dveh izzivov – zaposlovanja in razvoja.

Skupna operacija Afriške unije in Združenih

narodov v **Darfuru** je skozi leto 2009 nenehno povečevala svoje število mirovnih sil in učinkovitost delovanja. Do decembra je imel UNAMID na terenu skoraj 15.000 vojakov in 4.600 policistov ter tako dosegel 75 odstotkov svojega dovoljenega obsega. Kljub pozitivnemu vplivu mirovnih sil stranke v sporu niso bile sposobne najti celovite rešitve za krizo.

Drugi ključni dogodki:

- Generalni sekretar je skozi leto izbral številne priložnosti, da je spravil **jedrsko razoroževanje** in neširjenje jedrskega orožja na mednarodni dnevni red. Večkrat je ponovil svoj načrt jedrskega razoroževanja, ki obsega pet točk in nosi ime "drop the bomb". Maja je v Ženevi odprl letno konferenco o razoroževanju, da bi pomagal prekiniti desetletni zastoj pri njenem delovanju. Med tem sta predsednik ZDA Obama in predsednik Ruske federacije Medvedjev podala zaveze o zmanjševanju svojih precejšnjih jedrskih arzenalov. Vrhunec leta na področju jedrskega razoroževanja pa je pomenilo zasedanje Varnostnega sveta v septembru, saj je bila ta problematika osrednja tema.
- Generalni sekretar je kot odziv na krizo v **Gazi** pričel z zbiranjem 613 milijonov dolarjev za zagotavljanje pitne vode, zdravstvene oskrbe in hrane v Gazi za šest do devet mesecev. Skozi leto je pozival izraelsko vlado, da omogoča neoviran dostop humanitarne pomoči in dobrin, ki so potrebne za obnovo Gaze in za takojšnje reševanje vodne, zdravstvene in okoljske krize v Gazi.



Generalni sekretar drži tiskovno konferenco pred poškodovano stavbo ZN v Gazi, 20. januar.

- **Goldstonova komisija**, ki jo je imenoval Svet ZN za človekove pravice, je Generalni skupščini oktobra predstavila 500 strani dolgo poročilo o kršitvah človekovih pravic v času spopadov v Gazi. Skupščina je glasovala o sprejetju nezavezujoče resolucije, ki poziva Izraelce in Palestince, da izvedejo

verodostojno in neodvisno preiskavo o domnevnih vojnih zločinih storjenih v času spopadov v Gazi, ki so potekali od decembra lani do januarja letos.

- Skozi vse leto si je generalni sekretar prizadeval za izpustitev Nobelove nagrajenke in opozicijske voditeljice Aung San Suu Kyi in vseh drugih političnih zapornikov v **Mjanmaru** ter pozival k legitimnim volitvam.
- Generalni sekretar je v maju tudi obiskal **Šrilanko**, kjer se je zavzemal za ustrezno ravnanje s tisoči notranje razseljenih oseb. Ti so bežali iz območij, ki so bili včasih pod nadzorom tamilskih tigrov. Problem je, da so še kar naprej v taboriščih, čeprav je vlada po 25-ih letih spopadov premagala tamilske tigre. Novembra je generalni sekretar pozdravil

odločitev Šrilanke, da bo omogočila notranje razseljenim osebam večjo svobodo gibanja in iz taborišč izpustila več kot polovico ljudi.

Žal je bilo leto tudi zaznamovano z **napadi na osebe ZN s smrtnimi žrtvami**. Malo po smrti petih zaposlenih Svetovnega programa za hrano zaradi samomorilskega bombnega napada oktobra v Islamabadu v Pakistanu, se je zgodil še napad na neko gostišče v Kabulu v Afganistanu, kjer so bivali uradniki ZN; umrlo je nadaljnjih pet uslužbencev. To sta eni izmed najtežjih novic, ki jih je prineslo leto polno težkih izzivov, s katerimi so se ukvarjali tako Združeni narodi kot mednarodna skupnost.